

Індивідуально-психологічні особливості сумісності спортсменів в акробатиці

Станіслав Максимов, Валентина Воронова,
Юлія Максимова

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Про сумісність пар у спортивній акробатиці необхідно говорити, зважаючи на безумовну значущість їх психологічної підготовки, яка має першочергове значення.

Мета. Вивчення індивідуально-психологічних компонентів сумісності особистісних характеристик спортсменів у парній акробатиці. **Методи.** Аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, методи психологічної діагностики, методи математичної статистики.

Результати. У ході вивчення процесів і результатів комунікацій, динаміки міжособистісних взаємовідносин, ефективності групової діяльності та інших соціально-психологічних явищ в умовах спортивної діяльності виявляється, що вони певним чином зумовлені співвідношенням індивідуально-психологічних особливостей спортсменів, що взаємодіють. Виявлено нестійкий психологічний клімат у пар акробатів з низьким рівнем спрацьованості, яким важче дійти згоди, оскільки кожен з партнерів через протистояння буде домагатися задоволення своїх інтересів на шкоду інтересам іншого. Під час вивчення соціотипу акробатів різного рівня спрацьованості статистичні відмінності було виявлено лише за ознаками «екстраверсія–інтроверсія» та «раціональність–іраціональність». Можливі композиції психосоціоінічних функцій вказують на те, що для акробатичних складів з високим рівнем спрацьованості, за ознаками «інтроверсія–екстраверсія», характерні гетерогенні поєднання і всі нижні партнери є інтровертами. На основі отриманих результатів для парної акробатичної діяльності можна припустити, що найбільш сприятливим буде поєднання «екстраверт–інтроверт», за умови, що інтровертом буде нижній партнер, або в поєднанні «інтроверт–інтроверт».

Ключові слова: акробатичні пари, сумісність, групові конфлікти, психосоціотип.

Stanislav Maksymov, Valentyna Voronova, Yulia Maksymova

INDIVIDUAL AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF ATHLETES' COMPATIBILITY IN AEROBATICS

Abstract. It is necessary to talk about the compatibility of couples in sports acrobatics, taking into account the obvious significance of their psychological preparation, which is of paramount importance. **Objective.** The study of individual-psychological components of compatibility of personal characteristics of athletes in hand balancing. **Methods.** Analysis and generalization of scientific and methodical literature, methods of psychological diagnostics, methods of mathematical statistics. **Results.** In the course of studying the processes and results of communications, dynamics of interpersonal relations, efficiency of group activity and other social and psychological phenomena in the conditions of sports activity it turns out that they are in a certain way caused by the ratio of individual and psychological features of athletes who interact. An unstable psychological climate was found in pairs of acrobats with a low level of performance, who find it more difficult to come to an agreement, since each partner will seek to satisfy their interests through confrontation to the detriment of the interests of the other. When studying the sociotype of acrobats of different levels of performance, statistical differences were found only in terms of «extraversion-introversion» and «rationality-irrationality». Possible compositions of psychosocial functions indicate that acrobatic compositions with a high level of performance, according to the signs of «introversion-extraversion», are characterized by heterogeneous combinations and all lower partners are introverts. On the basis of the obtained results for pair acrobatic activity, it can be assumed that the most favorable combination will be «extrovert-introvert», provided that the lower partner is an introvert, or in the combination «introvert-introvert».

Keywords: acrobatic couples, compatibility, group conflicts, psychosociotype.

Вступ. Успіх діяльності людей завжди визначається сумарною дією багатьох факторів, якостей та здібностей, які перебувають у тісному взаємозв'язку, тому можна стверджувати, що злагоджена взаємодія людей у спільній діяльності, зокрема у спортивній, має вирішальне значення у досягненні високих результатів на змаганнях [2].

Опитування тренерів та спортсменів, дослідження в галузі психології спорту переконливо показують, що на результати виступів спортсменів у змаганнях, ефективність їхньої роботи під час тренувальних занять великий вплив мають саме психологічні фактори [2, 6].

Під час вивчення процесів і результатів комунікацій, динаміки міжособистісних взаємовідносин, групових конфліктів, ефективності групової діяльності та інших соціально-психологічних явищ виявляється, що вони певним чином зумовлені співвідношенням індивідуально-психологічних особливостей людей, що взаємодіють. В одних випадках це негативно позначається на явищі, що вивчається, знижує ефективність групи, погіршує психологічний клімат, сприяє виникненню конфліктних ситуацій тощо, в інших – позитивно. Хоча сумісність як соціально-психологічний феномен, породжений груповим контекстом, не має чіткого однозначного визначення, поєднання показників, які здійснювали позитивний вплив на досліджуване явище, стало позначатися як сумісність людей [3, 16]. Проте аналіз сформульованих у вітчизняній [3, 12, 16, 18] та зарубіжній [21–26] літературі дефініцій дозволяє окреслити дещо загальне, характерне для поняття сумісність: вона розглядається переважно як парний феномен (що не виключає урахування проявів власне групових її аспектів) і передбачає наявність моменту задоволення членами пари потреб і поведінкових проявів одне одного.

Maksymov S., Voronova V., Maksymova Yu. Individual and psychological features of athletes' compatibility in acrobatics. Theory and Methods of Physical education and sports. 2023; 1: 48–54
DOI: 10.32652/tmfvs.2023.1.48–54

Максимов С., Воронова В., Максимова Ю. Індивідуально-психологічні особливості сумісності спортсменів в акробатиці. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2023; 1: 48–54
DOI: 10.32652/tmfvs.2023.1.48–54

Така неузгодженість визначень поняття сумісності може пояснюватися й особливостями впливу типу групової діяльності на вміст його складових. Маються на увазі специфічні особливості різних видів сумісної діяльності, які можуть бути обумовлені певними її видами та рівнями. Так, наприклад, спортсмени команди, на відміну від їхньої спортивної діяльності, можуть зовсім не спілкуватися поза залом чи спортивним майданчиком; один із значущих проявів сумісності в такому випадку характеризується подібністю життєвих цілей та інтересів партнерів [17].

Найбільш поширений поділ сумісності людей під час спільної діяльності на сумісність групову і міжособистісну [8, 11, 13]. Якщо групова сумісність характеризується як соціально-психологічний показник згуртованості групи, що надає можливості узгодженості взаємодії її учасників в умовах спільної діяльності, безконфліктної та позитивно налаштованої атмосфери під час спілкування, то основним критерієм сумісності міжособистісної вважають високу безпосередню задоволеність результатом і, головне, процесом взаємодії, спрацьованістю, коли кожен із партнерів не отримує зауважень чи незадоволення від інших учасників взаємодії, встановлення взаєморозуміння відбувається наче само собою і не потребує спеціальних зусиль [8, 11, 13].

Ефект сумісності найчастіше виникає в умовах особистих відносин, а ефект спрацьованості є результатом ділових відносин і пов'язаний зі змістом діяльності (навчальної, спортивної, трудової), тому науковці пропонують розрізняти поняття «сумісність» та «спрацьованість» [1].

Виділяють три компоненти взаємодії людини з людиною, що дозволяють розрізнити «сумісність» та «спрацьованість» [1, 16]:

1 – продуктивність діяльності та характер поведінки;

2 – емоційно-енергетичні витрати, що виявляються у фізіологічних показниках стану та задоволення роботою, собою, партнером;

3 – особливості взаємного сприйняття і взаєморозуміння людьми одна

одної – точність розуміння, ототожнюваність однієї особистості з іншою, тобто відчуття співпричетності.

Акробатичний склад команди – це мала група і тому містить всі загальні ознаки, що характеризують практично будь-яку групу такого виду, серед яких спільна діяльність, цілі і завдання, бажання спілкування, міжособистісні відносини тощо.

Найбільш значущими психологічними ознаками сумісності акробатичного складу є: висока здатність до самоврядування, самоорганізації, оптимальні показники міжособистісних відносин і психологічний клімат [7, 17].

Про необхідність налаштування порозуміння відносно ефективної взаємодії між партнерами говорять багато спортсменів та тренерів. Так встановлено, що навчання акробатичних вправ більш ефективно з урахуванням тренером думок акробатів про розподіл функціональних обов'язків у їхній групі. При цьому доведено, що найбільш результативно процес навчання здійснюється у тих спортивних групах, члени яких ефективно спілкуються між собою [7, 17].

Роботу виконано відповідно до плану НДР НУФВСУ на 2021–2025 рр., відповідно до теми кафедри психології і педагогіки 2.9 «Мобілізація особистісного ресурсу суб'єктів спортивної діяльності засобами психолого-педагогічного супроводу» (номер держреєстрації 0121U108308).

Мета дослідження: вивчення індивідуально-психологічних компонентів сумісності особистісних характеристик спортсменів у парній акробатиці.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури; спостереження, методи психологічної діагностики (Я. Стреляу в модифікації Б. А. Вяткіна – визначали динамічні характеристики інтенсивності та швидкості реагування, ступеня емоційної збудливості та врівноваженості; Спілбергера–Ханіна – вимірювали рівень тривожності як властивості особистості; Т. Лірі – виявляли переважаючий тип ставлення до людей, тобто варіант міжособистісної взаємодії; Шпа-

лінського–Шелеста – вивчали психологічний клімат у складі акробатичної команди, психосоціотип, який вказує на конкретний вид інформаційного обміну особистості з середовищем); методи математичної статистики.

Результати дослідження. У дослідженні взяли участь 12 акробатичних пар (чоловіки) зі стажем занять у групах базової підготовки понад 3 роки навчання та спортивною кваліфікацією другий спортивний розряд.

Акробатичні пари, які брали участь у дослідженні, становили малу соціальну групу з усіма її ознаками: контактний тип акробатичної пари, безпосереднє спілкування, об'єднання єдиною метою.

Важливою ознакою ефективного функціонування малих груп є дотримання загальних для кожного члена норм, які називають груповими. Спортсмени в акробатичних парах не виняток і відсутність дотримання групових норм хоча б одним членом команди призведе до небажаних наслідків у вигляді протидії або неефективного виконання необхідних дій, суперечок, негативізму, тобто конфліктів. Необхідність профілактики виникнення різноманітних міжособистісних конфліктів у команді акробатів ставила необхідність вивчення особливостей проявів ознак майбутніх суперечок чи незгоди.

Тому в дослідженні було вивчено типові способи реагування на конфліктні ситуації в групах акробатів за п'ятьма шкалами (суперництво, співробітництво, компроміс, уникнення конфлікту, пристосування), де в результаті встановлено наявність низьких показників (табл. 1).

Необхідно вказати на відмінності за шкалою співробітництво та суперництво: для партнерів, що мали високий рівень діяльносної спрацьованості, в середньому характерні достовірно вищі оцінки за шкалою співробітництво ($p < 0,05$) та достовірно нижчі оцінки за шкалою суперництво ($p < 0,05$), ніж у акробатів з низьким рівнем спрацьованості. На нашу думку, це свідчить про виявлену більшу схильність до співпраці саме в акробатів даної групи в результаті сумісності компонентів психологічних осо-

Таблиця 1. Типові способи реагування на конфліктні ситуації

Тип соціальної поведінки, бал	Рівень спрацьованості, медіана, квартилі	
	високий	низький
Суперництво	23,5 (20,0; 26,25)	30,0 (23,0; 32,0)
	p < 0,05	
Співпраця	31,0 (29,0; 32,0)	20,5 (18,5; 21,25)
	p < 0,05	
Компроміс	28,5 (28,0; 30,0)	28,0 (26,75; 29,0)
	p > 0,05	
Уникнення конфлікту	26,0 (27,0; 29,25)	28,0 (28,0; 29,0)
	p > 0,05	
Пристосування	29,0 (28, 0; 30,0)	28,0 (27,0; 29,0)
	p > 0,05	

Таблиця 2. Соціотип акробатів різного рівня спрацьованості

Соціонічні функції, медіана, квартилі			
Екстраверсія–інтроверсія		Раціоналізм–іраціоналізм	
високий рівень спрацьованості	низький рівень спрацьованості	високий рівень спрацьованості	низький рівень спрацьованості
4,0 (3,375; 5,25)	6,0 (4,0; 7,0)	4,0 (3,725; 4,5)	4,5 (4,0; 6,625)
p < 0,05		p < 0,05	

бливостей їх особистості. Індивіди, для яких співпраця є найбільш типовою формою поведінки, при врегулюванні конфліктних ситуацій зазвичай приходять до угоди, що повністю задовольняє інтереси обох сторін. Мож-

Таблиця 3. Співвідношення соціонічних функцій акробатів

Соціонічні функції	Рівень спрацьованості, %	
	високий	низький
Екстраверти	35,7	70
Інтроверти	64,3	30
Раціонали	78,6	50
Іраціонали	21,4	50
Логіки	57,1	60
Етики	42,9	40
Сенсорики	71,4	50
Інтуїти	28,6	50

ливо, що акробати, схильні до співпраці під час вирішення конфліктів між партнерами, знаходять найбільш оптимальне рішення для кожного члена команди, у якому всі сторони опиняються у виграві [5, 14].

Акробатам з низьким рівнем спрацьованості важче дійти згоди, оскільки кожен з партнерів через протистояння буде домагатися задоволення своїх інтересів на шкоду інтересам іншого.

З метою визначення особливостей сприйняття спортсменами інформації, яка надходить при повсякденному їх знаходженні в соціумі, особливостей трактування ними такої інформації було досліджено їхній психосоціотип (табл. 2).

У ході вивчення соціотипу акробатів різного рівня спрацьованості статистичні відмінності були виявлені лише за ознаками «екстраверсія–інтроверсія» та «раціональність–іра-

ціональність» (p < 0,05). Так, у групі акробатів, що мають високий рівень спрацьованості спостерігаються достовірно менші оцінки за шкалою «екстраверсія–інтроверсія» та «раціоналізм–іраціоналізм» що вказує на перевагу «інтровертів» та «раціоналів» у групі (табл. 3). На нашу думку, отримані результати стосовно переваги «інтровертів» пояснюються специфікою даного виду спорту, який потребує саме спокійних, стриманих, близьких тільки з друзями, які люблять порядок і не довіряють раптовим поривам членів акробатичної команди. Наявність більшої кількості «раціоналів» узгоджується з поведінкою «інтровертів», оскільки характеризуються системністю, сталістю в заняттях, самодисципліною. Вочевидь, саме такі риси є сприятливими для досягнення спортивного результату у спортивній акробатиці.

Цікавими є отримані дані про те, що в чоловічих парах, які мають високий рівень спрацьованості, всі нижні партнери «інтроверти» та «раціонали» (табл. 4, 5), оскільки спортивна акробатика вимагає від спортсменів глибокої усвідомленості та повної залученості у тренувальний процес, що властиво саме інтровертам. Особливо це стосується нижніх акробатів, на яких лежить велика відповідальність за благополуччя верхніх партнерів під час розучування та виконання вправ, що в більшості випадків несуть ризик травмування.

Під час вивчення можливих композицій психосоціонічних функцій виявлено такі особливості: для складів з високим рівнем спрацьованості за ознаками «інтроверсія–екстраверсія», характерні гетерогенні поєднання (71,4 %), при цьому 100 % нижніх партнерів є інтровертами. Але мають місце і гомогенні поєднання (28,6 %), де обидва партнери є інтровертами.

Для акробатичних складів з низьким рівнем спрацьованості мають місце гетерогенні (60 %) та гомогенні (40 %) поєднання між партнерами, при цьому 100 % нижніх партнерів є екстравертами.

Окрім того, в акробатичних складах з низьким рівнем спрацьованості

мають місце поєднання екстравертних партнерів.

На основі отриманих в нашому дослідженні результатів для парної акробатичної діяльності можна припустити, що найбільш сприятливим буде поєднання «екстраверт–інтроверт», за умови, що інтровертом буде нижній партнер, або поєднання «інтроверт–інтроверт».

За ознаками «раціонал–ірраціонал» для складів з високим рівнем спрацьованості характерні гомогенні поєднання (71,4 %), де обидва партнери є раціоналами. Мають місце гетерогенні поєднання (28,6 %), при цьому 100 % нижніх партнерів є раціоналами (табл. 6).

Характерно, що для акробатичних складів з низьким рівнем спрацьованості тут також мають місце гетерогенні (80 %) та гомогенні (20 %) поєднання між партнерами.

У психологічному відношенні раціонали відрізняються стабільним настроєм (підвищеним, зниженим, нейтральним). Зміни їх настрою відбуваються під впливом зрозумілих причин. Настрій раціонала є керованим. Ірраціонали своїм психічним станом керують погано. Невизначеність, випадковість визначають коливання настрою у ірраціоналів. Так, є дані, що ірраціоналу притамана достартова лихоманка, якщо настрої буде мінливим перед самим змаганням, або якщо у спортсмена-ірраціонала перед змаганнями (за день-два) змінюється настрій, спостерігається невротична реакція перенасичення, тобто він «перегорить» і тоді можливий стан достартової апатії [20].

На основі отриманих результатів для парної акробатичної діяльності, мабуть, найбільш сприятливим буде, коли нижнім партнером, який несе відповідальність за фізичне здоров'я свого верхнього партнера, буде раціонал [5, 14], оскільки на соціальному рівні раціонали забезпечують стабільність та спортивну субординацію.

Відомо, що лідер відіграє важливу роль у групових процесах: організовує склад групи, спрямовує дії учасників, регулює відносини тощо. У ході порівняльного аналізу було встановлено, що між групами не спостеріга-

Таблиця 4. Поєднання соціонічних функцій акробатів з урахуванням обраного ними амплуа

№ пари	Амплуа акробатів	Високий рівень спрацьованості		Низький рівень спрацьованості	
		екстраверт	раціонал	екстраверт	ірраціонал
1	Верхній	екстраверт	раціонал	екстраверт	ірраціонал
	Нижній	інтроверт	раціонал	екстраверт	раціонал
2	Верхній	екстраверт	раціонал	екстраверт	ірраціонал
	Нижній	інтроверт	раціонал	екстраверт	раціонал
3	Верхній	екстраверт	раціонал	інтроверт	ірраціонал
	Нижній	інтроверт	раціонал	екстраверт	раціонал
4	Верхній	екстраверт	раціонал	інтроверт	раціонал
	Нижній	інтроверт	раціонал	екстраверт	ірраціонал
5	Верхній	екстраверт	раціонал	інтроверт	раціонал
	Нижній	інтроверт	раціонал	екстраверт	раціонал
6	Верхній	інтроверт	ірраціонал		
	Нижній	інтроверт	раціонал		
7	Верхній	інтроверт	ірраціонал		
	Нижній	інтроверт	раціонал		

Таблиця 5. Поєднання в акробатичних складах акробатів з різним рівнем спрацьованості за соціонічною функцією «екстраверт»–«інтроверт»

Варіанти поєднання		Рівень спрацьованості, кількість пар	
Верхній	Нижній	високий	низький
екстраверт	інтроверт	5	
інтроверт	інтроверт	2	
екстраверт	екстраверт		2
інтроверт	екстраверт		3

Таблиця 6. Поєднання в акробатичних складах акробатів з різним рівнем спрацьованості за соціонічною функцією «раціонал–ірраціонал»

Варіанти поєднання		Рівень спрацьованості, к-ть пар	
Верхній	Нижній	високий	низький
раціонал	раціонал	5	1
раціонал	ірраціонал	–	1
ірраціонал	раціонал	2	3
ірраціонал	ірраціонал	–	–

Таблиця 7. Індекси домінування та дружельюбності акробатів

Оцінка реального Я			
Індекс домінування, медіана, квартилі		Індекс дружельюбність, медіана, квартилі	
високий рівень спрацьованості	низький рівень спрацьованості	високий рівень спрацьованості	низький рівень спрацьованості
4,0 (3,375; 5,25)	6,0 (4,0; 7,0)	4,0 (3,725; 4,5)	4,5 (4,0; 6,625)
p < 0,05		p < 0,05	

ється достовірних відмінностей за індексом «домінування», проте в акробатів, які мали високий рівень спра-

цьованості, прагнення до встановлення доброзичливих відносин і співпраці з оточуючими достовірно вище, ніж

Таблиця 8. Поєднання в акробатичних складах акробатів з різним рівнем спрацьованості за індексом «домінування» та «дружелюбність»

№ пари	Амплуа	Рольові положення (індекси)			
		Високий рівень спрацьованості		Низький рівень спрацьованості	
		домінування	дружелюбність	домінування	дружелюбність
1	Верхній 1	5,7	6,9	-1,0	-1,0
	Нижній 1	0,8	2,0	4,8	-7,4
2	Верхній 2	-5,3	6,9	2,6	-3,8
	Нижній 2	4,5	-2,1	3,9	-5,9
3	Верхній 3	-2,3	2,1	-5,3	3,5
	Нижній 3	2,6	4,5	3,8	-3,8
4	Верхній 4	3,9	6,7	9,6	-3,8
	Нижній 4	-2,0	5,2	6,2	-4,2
5	Верхній 5	-1,0	4,3	-1,0	-6,3
	Нижній 5	7,2	6,4	-2,0	-3,0
6	Верхній 6	-1,0	2,0		
	Нижній 6	5,7	4,5		
7	Верхній 7	3,8	2,1		
	Нижній 7	-4,0	2,0		

у акробатів з низьким рівнем спрацьованості (табл. 7).

Розглядаючи акробатичний склад як малу групу, можна припустити, що наявність у ньому лідера необхідна. В таблиці 8 представлено результати дослідження особливостей взаємовідносин партнерів у акробатичній парі.

Для групи акробатів з високим рівнем спрацьованості характерне гетерогенне поєднання партнерів за індексом «домінування» (85,7 %), що свідчить про тенденцію наявності лише одного лідера в команді. 85,7 % акро-

Таблиця 9. Поєднання в акробатичних складах акробатів з різним рівнем спрацьованості за індексом домінування

Варіант поєднання		Рівень спрацьованості, кількість пар	
Верхній	Нижній	Високий	Низький
лідер	лідер	1	2
ведений	ведений		1
лідер	ведений	2	
ведений	лідер	4	2

батичних складів з високим рівнем спрацьованості мають гомогенні поєднання позитивних результатів за індексом «дружелюбність» (табл. 9).

У групі акробатів з низьким рівнем спрацьованості у 60 % акробатичних складів було виявлено гомогенні поєднання партнерів за індексом «лідер», також у 80 % акробатичних складів обидва партнери мали низькі показники за індексом «дружелюбність», що негативно впливало на злагоженість роботи складу, викликало непорозуміння партнерів та призводило до конфліктних ситуацій.

Аналіз діяльності акробатичних складів з низьким рівнем спрацьованості, де поєднання рольових положень характеризувалося гомогенністю, показав таке: у складі без лідера нерідко можна було спостерігати дезорганізованість, відсутність злагоженості в спільних діях; у складах з поєднанням рольових функцій «лідер–лідер», партнери-лідери довго не могли дійти єдиної думки, що позначалося на результатах спільних дій [5, 14].

Серед акробатів з високим рівнем спрацьованості також спостерігалася наявність гомогенного поєднання партнерів за індексом «домінування» («лідер–лідер»). Проте в процесі спостереження за спортсменами на тренуванні не було виявлено неузгодженості в роботі, конфліктних ситуацій та суперечок. На нашу думку, це пов'язано з тим, що обидва партнери мали позитивні результати за індексом «дружелюбність», були раціоналами за соціотипом, також у обох партнерів були високі показники за типовими способами реагування на конфліктні ситуації, а саме «співпраця» та «уникнення конфлікту».

Дискусія. Про сумісність по відношенню до спортивної діяльності необхідно говорити, зважаючи на безумовну взаємозалежність фізичної, технічної, тактичної і психологічної підготовки, серед яких остання повинна мати першочергове значення. Недооцінювання цього призводить зазвичай до небажаних наслідків, що виражаються в розпаді команди спортсменів, програшах, зниженні результатів, травмах, несподіваних промахах та помилках. Нехтування питаннями сумісності, що мають особливе значення у спортивній діяльності, призводить до конфліктів, розкомплектування спортивних груп та команд, припинення занять спортом тощо. Так, наприклад, комплектування складів парно-групової акробатики в більшості випадків здійснюється за індивідуальними фізичними або соматичними параметрами акробатів [4, 9, 10, 12, 15, 18–20], а індивідуально-психологічні особливості спортсменів майже не враховуються [5, 14]. Через це виникають серйозні проблеми психологічної сумісності, яка в акробатичних складах відіграє провідну роль для успішності спільної діяльності двох чи більше акробатів [5, 14].

Існуючі дослідження вказують на приклади зростання майстерності у групах, де психологічна сумісність враховувалася поряд із індивідуальними фізичними параметрами [5, 14] і підкреслюють значущість та необхідність урахування різних сторін індивідуально-психологічних особливостей спортсменів у парній акробатиці.

Стосовно питання поєднання спортсменів з екстраверсією–інтроверсією в науково-методичній літературі існують різні точки зору: від визнання найбільш сприятливими гомогенних поєднань цих ознак, до думки, що поєднання екстравертів є вкрай небажаним. Різноманітність точок зору з цього питання, на нашу думку, пояснюється тим, що ці результати стосуються різних сфер діяльності. Оскільки кожна сфера у вигляді своїх специфічних особливостей висуває своєрідні вимоги до особистості спортсмена, то й характер поєднання індивідуально-психологічних особливостей взаємодіючих за певної форми організації спільної діяльності буде різним: для одних форм найбільш оптимальні гетерогенні поєднання, для інших – гомогенні [5, 14].

Висновки. Ефективність взаємодії спортсменів у різних видах спорту набуває особливої актуальності в командах з обмеженим складом учасників, до яких належить парна акробатика. Тому в складі команди з двох осіб повинні бути максимально сумісні в психологічному плані спортсмени, де нижній акробат несе велику відповідальність не тільки за ефективність виконання вправ, а й за фізичне здоров'я свого партнера, а від дій верхнього акробата залежить цілісність та видовищність виконуваної композиції.

Для високого рівня спрацьованості спортсменів у парній акробатиці характерні достовірно вищі оцінки за шкалою співробітництва та достовірно нижчі оцінки за шкалою суперництва, ніж у акробатів з низьким рівнем спрацьованості; гомогенні поєднання, де обидва партнери є раціоналами; за ознаками «інтроверсія–екстраверсія» – гетерогенні поєднання, де 100 % нижніх партнерів є інтровертами.

На основі отриманих результатів для парної акробатичної діяльності, можна припустити, що найбільш сприятливим буде поєднання «екстраверт–інтроверт», за умови, що інтровертом буде нижній партнер, або поєднання «інтроверт–інтроверт».

Перспективи подальших досліджень передбачають визначення зна-

чуцості для спільної ефективної діяльності акробатів компонентів спрямованості їх особистості.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабушкин ГД. Психологическая совместимость и срабатываемость в различных видах спортивной деятельности. Теория и практика физической культуры. 2005;10: 28-3.
2. Бабушкин ГД, Рогов АИ. Психологический практикум для специализации «Теория и методика видов спорта». Омск: СибГАФК; 1996. 84 с.
3. Белоус ВВ. Функциональная роль темперамента в индивидуальной и совместной деятельности людей. Вопросы психологии. 1984;4:102-7.
4. Болобан ВН. Спортивная акробатика. Киев: Вища школа; 1988. 168 с.
5. Воронова В, Максимов С. Теоретичне підґрунтя дослідження сумісності та спрацьованості партнерів в спортивній акробатиці. В: Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності: Матеріали IV Всеукраїнської наукової електронної конференції (м. Київ, 29 жовтня 2021 р.). Київ: НУФВСУ; 2021. с. 17-9.
6. Воскресенская ЕВ, Мельник ЕВ. Психология страха и тревоги в спортивной деятельности (Теория и практика). Методические рекомендации. Витебск: ВГУ имени П. М. Машерова; 2015. 53 с.
7. Гончаров АА. Психологическая совместимость и групповой отбор. Инновационные проекты и программы в психологии, педагогике и образовании. Сборник статей Международной научно-практической конференции. 2017;2:28-36.
8. Гусев НП, Лысенко ЮН. Оптимизация межличностных отношений в групповой акробатике: Гимнастика. 1986;2:65-8.
9. Гуцало ЕУ. Від теорії – до практики: дослідження малої навчальної групи: навчально-методичний посібник. Кіровоград: РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка. 2012;III:43-4.
10. Ермолаева ЯС. Уровень тревожности как один из критериев эффективности эмоциональной устойчивости в спортивных танцах. В: Ермаков СС, редактор. Педагогика, психология та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. зб. наук. праць. 2015;2:22-5.
11. Карамушка ЛМ. Комплекс методик для вивчення особливостей та детермінант розвитку організаційної культури освітніх організацій. В: Актуальні проблеми психології: зб. наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ; Алчевськ: ЛАДО. 2014;40:9-15.
12. Ковач Д. Взаимодействие в парных системах и проблема доминирования. Психологический журнал. 1982;6:47-57.
13. Костюкевич ВМ, Шинкарук ОА, Воронова ВІ, Борисова ОВ. Основи науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти зі спеціальності «Фізична культура і спорт»: навчальний посібник. Київ: Олімпійська л-ра; 2018. 528 с.
14. Максимов СД. Формування акробатичних складів з урахуванням сумісності індивідуально-психологічних особливостей спортсменів. Київ: НУФВСУ; 2021. 80 с.

15. Ниясова НС. Физическая подготовка юных акробатов на основе спортивно-игрового метода [диссертация]. Омск; 1993. 160 с.

16. Обозов НН. Совместимость и срабатываемость людей. Санкт-Петербург: Облик; 2000. 211 с.

17. Психологу для роботи. Діагностичні методики: збірник. МВ. Лемак, ВЮ. Петрище, укладачі. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші; 2012. 616 с.

18. Ратушина ЕВ. Комплектование парно-групповых составов спортивной акробатики на основе учета совместимости индивидуально-психологических особенностей партнеров [диссертация]. Омск: СГАФК; 1999. 156 с.

19. Решетин АА. Методика обучения бросковым упражнениям в парной акробатике на этапе начальной специализированной подготовки [диссертация]. Волгоград: Волгоградская гос. академия физической культуры; 2009. 195 с.

20. Соколов ГЯ. Техника взаимодействия спортсменов в парных темповых упражнениях [диссертация]. Омск; 1985. 17 с.

21. Хацкалева ЕГ. Психологические особенности как фактор совместимости гимнасток в групповых упражнениях. Актуальные проблемы физической культуры, спорта, туризма и рекреации. Материалы III Всероссийской с международным участием научно-практической конференции студентов и аспирантов. Томск: Томский государственный университет; 2015.120-22.

22. Hoffman LR. Homogeneity of member personality and its effect on group problem solving. Journal of abn. and Soc. Psychol.1959;3:27-36.

23. Kelly HH, Tribout GW. Experimental studies of group problem solving and process. In: Handbook of Social Psychology. 1954;1(Gambridge):98-109.

24. Schutz WC. The ego FIRO theory and the leader as completer. – In: L. Petrull B. M. Bass. Leadership and interpersonal behavior. N.Y. 1961. p. 50-64.

25. Schutz WS. FIRO. A threecdimensional theory of interpersonal behavior. N.Y. 1958. p. 36-73.

26. Terborg JR, Castor C. Longitudinal field composition on group performance and cohesion. Journal of pers. and soc. Psychol. 1976;34(5):30-4.

LITERATURE

1. Babushkin GD. Psychological compatibility and co-operativity in different types of sports activities. Teoriya i praktika fizkultury. 2005;10: 28-3.
2. Babushkin GD, Rogov AI. Psychological practice for the specialization «Theory and Methods of Sports». Омск: SibSAPC; 1996. 84 p.
3. Belous VV. The functional role of temperament in individual and joint activities of people. Voprosy psikhologii. 1984;4:102-7.
4. Boloban VN. Sports acrobatics. Kiev: Vyshcha shkola; 1988. 168 p.
5. Voronova V, Maksymov S. Theoretical basis for the study of compatibility and performance of partners in sports acrobatics. In: Actual problems of psychological and pedagogical support and development of subjects of sports activity: Materialy IV Vseukrainskoi naukovo konferentsii (Kyiv, 29 Oct 2021). Kyiv: NUPESU; 2021. p. 17-9.
6. Voskresenskaya EV, Melnik EV. Psychology of fear and anxiety in sports activity (Theory and Practice). Methodological recommendations. Vitebsk: P. M. Masherov VSU; 2015. 53 p.

7. Goncharov AA. Psychophysiological compatibility and group selection. Innovative Projects and Programs in Psychology, Pedagogy and Education. Sbornim statey Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsiyi. 2017;2:28–36.

8. Gusev NP, Lysenko UN. Optimization of interpersonal relations in group acrobatics: Gimnastika. 1986;2:65–8.

9. Hutsalo EU. From theory to practice: research of a small study group: a study guide. Kirovograd.: V. Vinnychenko RVV KSPU. 2012;III:43–4.

10. Yermolaeva YS. Anxiety level as one of the criteria of effectiveness of emotional stability in sport dancing. In: Yermakov SS, editor.. Pedagogika, psykholohiia ta medyko-biologichni problem fizychnoho vykhovannia i sportu. 2015;2:22–5.

11. Karamushka LM. A set of methods for studying the features and determinants of the development of organizational culture of educational organizations. In: Actual problems of psychology:

H. S. Kostyuk Psychology Institute of the NAPN of Ukraine. Kyiv; Alchevsk: LADO. 2014:40:9–15.

12. Kovach D. Interaction in paired systems and the problem of domination. Psikhologicheskyy zhurnal. 1982;6:47–57.

13. Kostiukevych VM, Shynkaruk OA, Voronova VI, Borysova OV. Fundamentals of research work of higher education students in the specialty «Physical Culture and Sports»: a textbook. Kyiv: Olimpiyska literatura; 2018. 528 p.

14. Maximov SD. Formation of acrobatic compositions taking into account the compatibility of individual psychological characteristics of athletes. Kyiv.: NUPESU; 2021. 80 p.

15. Niasova NS. Physical training of young acrobats on the basis of sport and game method [dissertation]. Omsk; 1993. 160 p.

16. Obozov NN. Compatibility and the actualization of people. St. Petersburg: Oblik; 2000. 211 p.

17. Psychologist for work. Diagnostic methods: a collection. MV. Lemak, VY Petryshche,

compilers. Uzhhorod.: Vydavnytstvo Oleksandry Harkushi; 2012. 616 p.

18. Ratushina EV. Completion of pair-group compositions of sports acrobatics on the basis of compatibility of individual-psychological features of partners [dissertation]. Omsk: SGAPC; 1999. 156 p.

19. Reshetin AA. Methods of teaching throwing exercises in paired acrobatics at the stage of initial specialized training [dissertation]. Volgograd: Volgograd State Academy of Physical Culture; 2009. 195 p.

20. Sokolov GJ. Technique of interaction of athletes in paired tempo exercises [dissertation]. Omsk; 1985. 17 p.

21. Khatskaleva EG. Psychophysiological features as a factor of compatibility of gymnasts in group exercises. Actual problems of physical culture, sport, tourism and recreation. Materialy III Vserossiyskoy nauchno-prakticheskoy konferentsii studentov i aspirantov. Tomsk: Tomsk State University; 2015.120–22.

22. Hoffman LR. Homogeneity of member personalify and its effect on group problem solving. Journal of abn. and. Soc. Psihol.1959;3:27–36.

23. Kelly HH, Tribout GW. Experimental studies of group problem solving and process. In: Handbook of Social Psychology. 1954;1(Gambridge):98–109.

24. Schutz WC. The ego FIRO theory and the leader as completer. – In: L. Petrull B. M. Bass. Leadership and interpersonal behavior. N.Y. 1961. p. 50–64.

25. Schutz WS. FIRO. A threcdimensional theory of interpersonal behavior. N.Y. 1958. p. 36–73.

26. Terbong JR, Castor C. Longitudinal field composition on group performance and cohesion. Journal of pers. and soc. Psihol. 1976;34(5):30–4.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Максимов Станіслав Дмитрович orcid.org/0000-0001-9396-1705, e-mail: McStas@ua

Воронова Валентина Іванівна orcid.org/0000-0002-5072-4184, e-mail: professor.voronova@gmail.com

Максимова Юлія Анатоліївна orcid.org/0000000208452483, e-mail: yulimax@i.ua

Національний університет фізичного виховання і спорту України,
вул. Фізкультури 1, м. Київ, 03150, Україна

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Maksymov Stanislav orcid.org/0000-0001-9396-1705, e-mail: McStas@ua

Voronova Valentyna orcid.org/0000-0002-5072-4184, e-mail: professor.voronova@gmail.com

Maksymova Yulia orcid.org/0000000208452483, e-mail: yulimax@i.ua

National University of Ukraine on Physical Education and Sport
Fizkul'tury str. 1, Kyiv, 03150, Ukraine

Надійшла 09.01.2023